

Original article

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Medya Okuryazarlığı Hakkındaki Görüşleri ¹

The Opinions of Classroom Teacher Candidates about Media Literacy

Seher Yarar Kaptan ^a & Adem Beldağ ^{b,*}

^a Department of Basic Education, Faculty of Education, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Turkey

^b Department of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Turkey

Özet

Bu araştırmanın temel amacı, sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlığına yönelik düşünceleri ile medya okuryazarlığının önemli alt unsurlarından biri olan akıllı işaretlere ilişkin algılarının tespit edilmesidir. Araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinde üçüncü sınıfta öğrenim görmekte olan 89 sınıf öğretmeni adayı ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %70'i kadın, %30'u ise erkektir. Çalışma nitel araştırma yöntemleri esas alınarak kurgulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından düzenlenen "Medya Okuryazarlığı Görüş Formu" kullanılmıştır. İki bölümden oluşan formun ilk kısmında demografik bilgiler sorgulanırken ikinci bölümde ise medya okuryazarlığı ile ilgili düşüncelerin belirlenebilmesi amacıyla medya, medya okuryazarlığı ve akıllı işaretler ile ilgili açık uçlu sorular ve metaforlar yer almaktadır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın en dikkat çekici bulguları metafor analizleri neticesinde ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan 89 sınıf öğretmeni adayı 11 farklı kategori altında toplamda 71 metafor üretmiştir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar incelendiğinde, medyanın hem olumlu hem olumsuz özelliklerini ifade ettikleri görülmektedir. Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu ise öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı konusunda herkese yani tüm medya paydaşlarına eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmesidir. Bununla beraber öğretmen adaylarının akıllı işaretlere ait verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğretmen adaylarının genel olarak akıllı işaretlere ait bilgilerinin büyük oranda doğru olduğu söylenebilir. Medya okuryazarlığı dersinin her sınıf seviyesinde gerek disiplinler arası yaklaşımla gerekse ayrı bir ders olarak verilmesi için gerekli işbirlikleri yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmeni, Öğretmen Adayı, Medya, Akıllı İşaretler.

Abstract

The main purpose of this study is to determine the opinions of classroom teacher candidates about media literacy and their perceptions of smart signs, which is one of the important sub-elements of media literacy. The research was conducted with 89 classroom teacher candidates who were studying in the third grade at a state university in the spring semester of the 2017-2018 academic year. 70% of the teacher candidates participating in the study are women and 30% are men. The study is based on qualitative research methods. The "Media Literacy Opinion Form" prepared by the researchers was used as a data collection tool

* Corresponding author:

Adem Beldağ, Department of Turkish and Social Sciences Education, Faculty of Education, Recep Tayyip Erdoğan University, Rize, Turkey.
Email: eylemyk@gmail.com

¹ Bu makale, II. Uluslararası Öğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi (Sınıf Öğretmeni Adaylarının Gözünden "Akıllı İşaretler") ve Güneysu Sempozyumu II'de (Sınıf Öğretmeni Adaylarının Medya Okuryazarlığı Hakkındaki Görüşleri) sunulan bildirilerin ham verileri genişletilerek hazırlanmıştır

in the study. While demographic information is questioned in the first part of the form, which consists of two parts, in the second part, open-ended questions and metaphors about media, media literacy and smart signs are included in order to determine the thoughts about media literacy. Content analysis and descriptive analysis methods were used together in the analysis of the data obtained from the research. The most striking findings of the study emerged as a result of metaphor analysis. 89 classroom teacher candidates participating in the study produced 71 metaphors under 11 different categories in total. When the metaphors produced by the teacher candidates are examined, it is seen that they express both positive and negative features of the media. Another finding obtained in the study is that the teacher candidates stated that everyone, that is, all media stakeholders, should be educated about media literacy. However, when the answers given by the pre-service teachers regarding the smart signs are examined, it can be said that the pre-service teachers' knowledge about smart signs is mostly correct. Necessary collaborations should be made in order to teach media literacy course at each grade level both with an interdisciplinary approach and as a separate course.

Keywords: Primary school teacher, Teacher Candidate, Media, Smart Signs.

Received: 19 January 2021 * **Accepted:** 23 January 2021 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/jsve.2020.298.1>

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz çağın gereklerinden biri olarak küreselleşen bilgi ve iletişim ortamları ile araçlarındaki farklılaşmalar, medyayı doğru anlama zorunluluğunu doğurmuştur. Günlük hayatımızın önemli birer parçası olan bilgisayar, internet, cep telefonları gibi tüm dijital teknolojiler yeni medya başlığı altında toplanmaktadır (Kurt ve Kürüm, 2010). Türk Dil Kurumu genel olarak medyayı, iletişim ortamı, iletişim araçları olarak tanımlamaktadır (TDK, 2020). Aynı şekilde medyayı iletişim aracı ya da araçları şeklinde kabul eden ve örneklendirerek açıklayan tanımlar da alan yazında mevcuttur (Elitok Kesici ve Kızılkaya, 2016; Galician, 2004).

Medya okuryazarlığına ait tanımlar incelendiğinde; ortak özellikleri bulunmasına rağmen tek bir tanımda toplanması güç bir kavram olduğu söylenebilir (Özad, 2007, 96). 1930'larda Avrupa'da, 1980'lerde Amerika'da okul müfredatına giren ve amacı öğrencilerin her türlü medya mesajını eleştirel olarak yorumlamasını ve kendi mesajını üretebilme becerisi kazanmasına yardımcı olmak olan medya okuryazarlığı ile ilgili farklı kişi ve kuruluşlar tarafından yapılmış çok sayıda tanım bulunmaktadır (Akşit ve Dönmez, 2011; Devenci ve Çengelci, 2008; Kansızoğlu, 2016; Karaman ve Karataş, 2009). 1978'de ilk olarak Sirkka Minkinen tarafından "bilişsel, etik, felsefi ve estetik konulardaki becerileri geliştirmeyi hedeflemek" olarak tanımlandığı ifade edilmektedir (İnceoğlu, 2006'den akt. Karaman ve Karataş, 2009). Bağlı (2004), günlük hayatın içinde çok büyük çeşitlilik gösteren formlardaki mesajlara ulaşarak çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneği olarak tanımlarken; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ise (2007) medya okuryazarlığını, "yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki (televizyon, video, sinema, reklâmlar, internet v.s.) mesajlara ulaşma, bunları çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneği kazanabilmek" olarak tanımlamıştır. Uluslararası alan yazında da

medya okuryazarlığı ile ilgili yapılmış tanımlardaki vurguların benzer olduğu görülmektedir. Aufderheide ve Firestone (1993'den akt. Kansızoğlu, 2016), medya okuryazarlığını, “çeşitli biçimlerdeki (yazılı, sözlü, görsel) iletilere ulaşma, bu iletileri analiz etme, değerlendirme ve üretme yeteneği” olarak tanımlamıştır. Bawden (2001) ise medya okuryazarlığını, “televizyon, radyo, internet, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarını takip edebilme, anlama ve yorumlamayı kapsayan süreç” şeklinde ifade ederken (Silverblatt 2001'den akt. Kansızoğlu, 2016) içerik, şekil/tarz, etki, endüstri ve üretim bağlamında medyayı anlama, seçme; sorgulama, değerlendirme, oluşturma/üretme ve tüketilen medyaya dikkatlice cevap verebilme becerisi olarak açıklayarak “aktif izleyici” kavramına vurgu yapmıştır. Yapılan tanımlar incelendiğinde iki önemli öğeye vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir. İlki, karşı karşıya kalınan medya mesajlarının ve formatlarının çokluğu, ikincisi ise bireylerin karşılaştıkları medya mesajlarını sorgulama ve analiz edebilme becerisidir. Bununla beraber üzerinde durulması gereken bir başka husus ise medya okuryazarlığının; medyayı reddetmek, kötülemek, kullanmamak olmadığı, karşı karşıya kalınan mesajları analiz ederek yorumlayabilme becerisi kazandırmak olduğudur.

Bilgilendirme, iletişim, etkileşimi sağlama, ticari amaç ve güç elde etme ile eğlendirme gibi çeşitli işlevleri olan medyaya karşı bireylerin eleştirel bakış açısı ile yaklaşımları, iyi ile kötüyü ayırt edebilmeleri, medyanın olumsuz etkilerinden korunabilmeleri için medya okuryazarlığı eğitimi almaları gerekmektedir (Akşit ve Dönmez, 2011; Hendrix, 1998; RTÜK, 2020). Gelişen teknoloji, bireylerin yaşamının her alanına hızlı bir şekilde girmiş ve medya okuryazarlığı becerisi her kesimden ve her yaşta bireyin kazanması gereken en önemli beceriler arasında yerini almıştır (Akşit ve Dönmez, 2011; Karaman ve Karataş, 2009). İçinde bulunduğumuz süreçte internetin evlerde kullanılmasının her geçen gün arttığını TÜİK verileri de ispatlamaktadır. 2015 yılında internet aboneliği olan hane oranı %69,5 düzeyindeyken, 2020 yılında ise evden İnternete erişim imkanı %90,7'ye ulaştığı belirlenmiştir (Erdem, Alkan ve Erdem, 2017; TÜİK, 2020). Bu noktada medya okuryazarlığının önemi her geçen gün daha da fazla artmaktadır. Medya Okuryazarlığı Merkezi de medya eğitiminin verilmesinin gerekliliği ile ilgili beş neden göstermiştir. Bu nedenler; medyanın yüksek oranlarda tüketimi ve toplumun medya tarafından sömürülmesi, medyanın düşüncelerimiz, inançlarımız ve davranışlarımızı şekillendirmedeki etkisi, bilginin önemi ve ömür boyu öğrenmeye duyulan gereksinim, demokratikleşme sürecinde medyanın etkisi ve görsel iletişim ile enformasyonun artan önemi şeklinde sıralanabilir (Akşit ve Dönmez, 2011; Center for Media Literacy, 2003'den akt. Deveci ve Çengelci, 2008).

Teknoloji ve medya mesajlarının formatlarındaki hızlı gelişim ve değişime eğitim sisteminin de ayak uydurması çok önemli bir gereklilik olarak ifade edilmektedir (Tüzel ve Tok, 2013). Medya okuryazarlığının dünyadaki geçmişi 1920'li yıllara kadar uzanmaktadır. 1920'li ve 1930'lu yıllarda Avrupa ve ABD'de kitle iletişim araçları eğitim materyali olarak sınıf içinde kullanılmaya başlanmış, 1960'lı yıllarda ise medya hakkında öğretmeye odaklanılmıştır (İnal, 2009). Medya okuryazarlığı

1970'li yıllarda çocuklara medyada reklamların nasıl işlediğini, televizyon programlarının nasıl analiz edileceğini öğretme işi olarak görülürken, 1980'li yıllarda ise medya eğitimi, aktif yurttaşlık bağlamında ele alınmış ve medya becerilerinden söz edilmeye başlanmıştır (Thoman ve Jolls, 2004; İnal, 2009). Medya okuryazarlığı, son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde büyük bir ilgi görmektedir. Medya okuryazarlığı dersi Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada, Avustralya, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Avusturya, Belçika, İsviçre ve Japonya'da eğitim programlarının ayrılmaz bir parçası ve çoğunda zorunlu ders, bazılarında seçmeli, bazılarında ise tüm derslerin konuları içine yerleştirilmiş olarak ele alınmaktadır (Kesici ve Kızılkaya 2016; RTÜK, 2012). Eğitim programları denilince en çok zikredilen ülkelerden olan Finlandiya ve İrlanda'da ise medya okuryazarlığı dersi öğretim programları incelendiğinde tutum, beceri ve anlayış geliştirmeye önem verdikleri görülmektedir (Arhan ve Yavuz, 2016). Türkiye ise medya eğitimi alanında diğer ülkelere göre geç kalmış (Akşit ve Dönmez, 2011), medya okuryazarlığı 2004 yılından itibaren ilgi görmeye başlamıştır (Altun, 2009). Ülkemizde medya okuryazarlığı dersi, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Milli Eğitim Bakanlığının işbirliği ile 2006-2007 öğretim yılında Adana, Ankara, Erzurum, İstanbul ve İzmir'i kapsayan 5 ildeki belirlenen okullarda 6,7 ve 8.sınıflarda bir defaya mahsus olmak üzere seçmeli bir ders olarak verilmeye başlanmıştır. 2007 - 2008 öğretim yılından itibaren ise tüm Türkiye'deki 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulması planlanmış ve bu doğrultuda bu dersle ilgili her türlü iş ve işlemler, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ile Temel Eğitim Genel Müdürlüğü koordinesinde yürütülmüştür (Akşit ve Dönmez, 2011; Arhan ve Yavuz, 2016; Elitok Kesici ve Kızılkaya, 2016; Karaman ve Karataş, 2009; RTÜK, 2012). Talim ve Terbiye Kurulu, medya okuryazarlığı dersini, sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin okutmasına karar vermiştir (RTÜK, 2012). Ders kapsamında öğrencilere; kitle iletişim araçlarının işlevleri, amaçları, önemi, medya okuryazarlığının anlamı, televizyon yayıncılığı ve program türleri, televizyonun etkileri, televizyon izleme alışkanlıkları, program analizleri, akıllı işaretler, radyonun işlevleri ve etkileri, gazete, dergi haberleri, internet kullanımı konularında bilgiler verilirken, dersi verecek öğretmenler için ise “Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı ve Öğretmen Kılavuzu” hazırlanmıştır (RTÜK, 2012).

Teknolojinin akıl almaz gelişimi, bilgi ve iletişim araçlarını yaşamımızın vazgeçilmezleri haline getirmiştir. Medya araçlarının Türkiye’de ve dünyada yaygınlaşması ile birlikte kitle iletişim araçlarının sadece evlerimizde değil ceplerimizde taşınır hale gelmesinin, yararlarının yanı sıra çocuk ve gençler üzerinde çok ciddi olumsuz etkileri bulunmaktadır. Günlük hayatta en çok kullanılan ve sahip olma oranının en yüksek olduğu iletişim aracının televizyon olması, televizyon kanallarının ve program sayılarındaki artış sebebi ile çocukların televizyondan etkilenebilirliğini artırmaktadır. Televizyonun yoğun etkisinin en hassas alıcısı durumundaki çocuklar, televizyon karşısında etkiye en açık, en hassas grubu oluşturmaktadır. Çocukların gerçeklik ile kurguyu ayırt edecek donanımında olmamaları ve 2-2,5 yaşlarından itibaren televizyon izlemeye başlamaları büyük bir tehlike olarak düşünülmektedir (Akşit ve Dönmez, 2011). Yapılan çalışmalar, çocukları televizyonun zararlı etkilerinden korumada en büyük

rolün ebeveynlere düştüğünü bu sebeple de ABD, Kanada, Hollanda, Danimarka, Fransa gibi ülkelerde televizyon programlarının içerikleri ile ilgili ebeveynlere yönelik kılavuzlar sunulduğunu göstermektedir (İspir ve İspir, 2008). Ülkemizde ise Ekim 2006'dan itibaren Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından 'Akıllı Semboller' uygulaması kullanılmaktadır (Belviranlı ve diğerleri, 2008). RTÜK, Hollanda'nın kullandığı işaret sistemini uyarlamıştır (İspir ve İspir, 2008). Bu uygulamada yaş gruplarını gösteren üç sembol (7+, 13+, 18+) ve yayın içeriğini (şiddet/korku, cinsellik, olumsuz örnek oluşturabilecek yayınlar ve genel izleyicinin izleyebileceği yayınlar) gösteren dört sembol kabul edilmiştir (Tekinalp, 2007). Yaş ve içerik temelli program dereceleme sembolleri Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Yaş ve İçerik Temelli Program Dereceleme Sembolleri

Bilişim çağında teknolojiyi ve medyayı etkin ve verimli kullanan bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli görevlerinden biri olması sebebi ile öğretmen adaylarının medya kavramına yönelik algılarının olumlu olmasının eğitimde niteliğin artmasına katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Toplumun geleceği olan çocuklar ve onları yetiştirecek olan öğretmenleri günümüzün medya araçlarından yaşlarına, gelişimlerine, ailesel ve çevresel faktörlere bağlı olarak olumlu ve olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu noktadan hareketle yarınımızın teminatı olan çocuklarımızı yetiştirecek olan sınıf öğretmeni adaylarının medyaya bakış açılarının tespit edilmesi ve bu bağlamda etkili yönlendirmelerin yapılması büyük önem arz etmektedir. Uluslararası alan yazında medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmalarda özellikle saha araştırmaları tavsiye edilirken, ülkemizde ise daha çok medya okuryazarlığı kavramı, medya okuryazarlığının önemi ve gerekliliği, diğer ülkelerdeki medya okuryazarlığı uygulamaları ile Türkiye'deki uygulamaların karşılaştırması ile ilgili olarak yapılmış betimsel çalışmalar ile medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin bu derse ilişkin kazanımları ya da medyayı kullanmaya yönelik tutumlarının ölçülmeye çalışıldığı araştırmalar gerçekleştirilmiştir (Akşit ve Dönmez, 2011). Talim Terbiye Kurulu'nca 'Medya Okuryazarlığı' dersini yürütme görevinin sınıf öğretmenlerine verilmesi sebebiyle, öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde medya okuryazarlığına yönelik algı ve görüşlerinin incelenmesi son derece önemli görülmektedir.

Bu çalışmada ise sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak medya okuryazarlığı ile ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma ile öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde seçmeli bir ders olan medya okuryazarlığı dersindeki uygulamalar ile ilgili eksikliklere dikkat çekilerek, medya okuryazarlığı dersinin daha nitelikli bir şekilde sunulmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlığına yönelik düşünceleri ile medya okuryazarlığının önemli alt unsurlarından biri olan akıllı işaretlere ilişkin algılarının tespit edilmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Sınıf eğitimi öğretmen adayları medya ile ilgili hangi metaforları üretmişlerdir.
- Sınıf eğitimi öğretmen adayları medyanın hangi paydaşlarına eğitim verilmesi gerektiğini düşünmektedirler?
- Sınıf eğitimi öğretmen adayları “medya okuryazarlığı” becerisinin ne zaman ve hangi ders kapsamında verilmesi gerektiğini düşünmektedirler?
- Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının akıllı işaretlere yönelik algıları ne düzeydedir?

YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı esas alınarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmaların en güçlü yönlerinden biri olgu ve olayların deneysel olarak incelenemediği durumlarda gerçekliğin toplumsal olarak inşa edilmesine odaklanmasıdır (Denzin ve Lincoln, 2005). Bu bağlamda sınıf eğitimi öğretmen adaylarının medya okuryazarlığına yönelik düşünceleri ile medya okuryazarlığının önemli alt unsurlarından biri olan akıllı işaretlere ilişkin algılarının tespit etmek amacıyla nitel araştırma desenlerinden durum çalışması çerçevesinde yürütülmüştür. Durum çalışmasının en temel özelliği “bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılması” olarak ifade dileyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Büyüköztürk ve diğerlerine göre (2010) durum çalışmasının temel amacı “bir durum hakkında detaylı betimlemeler yapmak ve o durumu var olduğu şekliyle anlamak”tır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010).

Araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinde üçüncü sınıfta öğrenim görmekte olan 62’si kadın (%70), 27’si erkek (%30) olmak üzere 89 sınıf öğretmeni adayı ile yürütülmüştür.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından düzenlenen “*Medya Okuryazarlığı Görüş Formu*” kullanılmıştır. İki bölümden oluşan formun ilk kısmında demografik bilgiler sorgulanırken, ikinci bölümde ise öğretmen adaylarının medya, medya okuryazarlığı kavramlarına yönelik düşüncelerinin tespit edilebilmesi için düzenlenmiş 5 tane açık uçlu soru, akıllı işaretlerin görsellerinin verilerek doğru isimlerinin öğretmen adayların tarafından yazılması istenen kısa cevaplı bir soru ile bir metafor yer almaktadır.

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının akıllı işaretler ile ilgili soruya verdikleri cevaplar ise doğru, kısmen doğru ve yanlış olmak üzere üç kategori altında analiz edilmiştir. Bu kategorilere ait ilişkilendirmeler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Akıllı işaretler analizine yönelik kategorilendirme kriterleri

Kategori	Cevaplar	Örnek
Doğru	RTÜK tarafından yapılan tanım	Genel izleyici kitlesi
Kısmen doğru	İlişkili tanımlar	Aileye uygun Genel aile Her yaş grubu için uygun Geniş aile kitlesi
Yanlış	Tamamen ilişkisiz cevaplar	-

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgular, alt problemler doğrultusunda sunulmuştur. Her bir soruya ve metafora ait analiz sonuçları ilgili alt problemlerin altında ayrı ayrı tablolastırılarak verilmiştir.

Sınıf Eğitimi Öğretmen Adaylarının Medya Kavramına Yönelik Metaforları

Araştırmaya katılan 89 sınıf eğitimi öğretmen adayı, 11 farklı kategori altında toplamda 71 metafor üretmiştir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların genel olarak kategorilere dağılımı tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Sınıf öğretmeni adaylarının medya kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların kategorilere dağılımı

Kategori	Üretilen metafor sayısı	Metaforların tekrarlanma sıklığı
1 Geniş etki alanı/kapsayıcılık	11	15
2 Değişkenlik	9	9
3 Yönlendiricilik/etkileycilik	9	9
4 Hem yararlı hem zararlı	9	9
5 Bilgilendirici ve haber kaynağı olarak medya	7	9
6 Farklılık /Çeşitlilik	6	7
7 Bağımlılık/çekim gücü	3	5
8 Bilinmezlik	2	2
9 Yararlılık	6	6
10 Zararlılık	6	6
11 Diğer	3	3
Toplam	71*	80

Aynı kavramlar farklı kategoriler altında tekrarlandığı için toplamda üretilen 71 metaforun tekrarlanma sıklığı 80’dir. Örneğin ‘dünya’ hem kapsayıcılık kategorisinde hem de bilgilendirici kategorisinde farklı frekanslarla ifade edilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde 11 farklı kategoriden en fazla metafora sahip kategoriler şunlardır; Geniş Etki Alanı/Kapsayıcılık (f:11), Değişkenlik (f:9), Yönlendiricilik/Etkileycilik (f:9), Hem Yararlı Hem Zararlı (f:9) ve Bilgilendirici ve Haber Kaynağı Olarak Medya (f:7). Bu kategorilerin yanı sıra öğretmen adaylarının medya kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlardan oluşturulan diğer kategoriler ise şunlardır; Farklılık/Çeşitlilik (f:6), Bağımlılık/Çekim Gücü (f:3), Bilinmezlik (f:2), Yararlılık (f:6), Zararlılık (f:6) ve Diğer (f:3). Öğretmen adaylarının ifade ettikleri metaforlar ile medyanın hem olumlu hem olumsuz özelliklerine ve işlevlerine dikkat çektikleri görülmektedir.

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının her bir kategori altında ürettikleri metaforlar ise Tablo 3'te ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 3. Kategorilere göre üretilen metaforlar

Kategori	Metafor	Kod	f	Kategori	Metafor	Kod	f
Geniş etki alanı/ kapsayıcılık	Örümcek ağı	7,11,15	3	Değişkenlik	Maske	43	1
	Gökyüzü	77	1		Bukalemun	47	1
	8+1 ses sistemi	37	1		Ayna	53	1
	İngilizce	46	1		Saat	73	1
	Ahtapot	48	1		İklim	80	1
	Okyanus	58,70	2		Kuş	82	1
	Sarmaşık	67	1		Ağaç	85	1
	Güneş	71	1		Hava	87	1
	Dünya	72,83	2		Akan su	89	1
	Balık ağı	78	1		Toplam	9	9
Yönlendiricilik/etkileycilik	Hayat	79	1	Hem yararlı hem zararlı	Hayvanat bahçesi	31	1
	Toplam	11	15		Kitap	40	1
	Rüya	12	1		Havuz	42	1
	Güdümlü füze	16	1		Bilim	49	1
	Pitbull	34	1		Su	51	1
	At gözlüğü	18	1		Mum	56	1
	Diktatörlük	20	1		Kuyu	63	1
	Patron	33	1		Karpuz	65	1
	Palyaço	38	1		Gül	86	1
	İktidar	50	1		Toplam	9	9
Bilgilendirici ve haber kaynağı olarak medya	Siyasetçi	57	1	Farklılık /Çeşitlilik	Göz	6	1
	Toplam	9	9		Lunapark	9	1
	Dünya	5,19,61	3		Oyun parkı	10	1
	Gazete	26	1		Nar	29,64	2
	TRT	32	1		Gökkuşağı	75	1
İletişim araçları	36	1	Sözlük	88	1		

	İletişim	52	1		Toplam	6	7
	Telefon	55	1		Kuyu	39	1
	Güneş	68	1	Bilinmezlik	Kara delik	76	1
	Toplam	7	9		Toplam	2	2
Bağımlılık/ Çekim gücü	Kara delik	14,45	2		Silah	8	1
	Mıknatıs	44,84	2		Bakteri	13	1
	Oyun	62	1		Şeker	22	1
	Toplam	3	5	Zararlılık	Sarmaşık	30	1
Yararlılık	Bilim	17	1		Deniz	59	1
	Göz	25	1		Bulaşıcı hastalık	66	1
	Bahçe	41	1		Toplam	6	6
	Güneş	60	1		Dil	3	1
	Gözlük	74	1	Diğer	Mihenk taşı	23	1
	Hava	81	1		Toplum	69	1
	Toplam	6	6		Toplam	3	3

Tablo 3'te sınıf eğitimi öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar incelendiğinde, en az iki kategoride geçen metaforlar (Hava, kuyu, Kara delik, Dünya, Göz, Güneş, Sarmaşık) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte en yüksek frekansa sahip olan metaforların örümcek ağı, dünya, kara delik ve mıknatıs olduğu da tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlardan örnekler aşağıda sunulmuştur;

- *Medya kırık aynaya benzer. Çünkü bilgiler, gerçekler aktarılabilir fakat eksiklikleriyle ve farklılıklarıyla. (K. 53)*
- *Medya havaya benzer. Çünkü onsuz yaşanması zordur. (K. 81)*
- *Medya mıknatısa benzer. Çünkü herkesi çeker. (E.84)*
- *Medya ağaca benzer. Çünkü ağacın kökleri olduğu gibi medya haber yaptığı zaman bir kökten gelir, ağacın dalları gibi hepsi farklı yönde gelişir. (K. 85)*
- *Medya akan suya benzer. Çünkü sürekli değişir ve aynı yerde durmaz. (K. 89)*

Sınıf Eğitimi Öğretmen Adaylarının Eğitim Verilmesi Gerektiğini Düşündüğü Medya Paydaşları

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının medya paydaşlarından kimlere eğitim verilmesi gerektiği hakkındaki görüşlerine ait analizler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının eğitim alması gereken medya paydaşlarına yönelik cevapları

Kategori	Tema	Öğretmen adayı kodu	f	
Birey	Aile bireyleri	2,31,33,34,39,41,57,59	8	
	Gençler	15, 72	2	
	Anne	24,27	2	
	Baba	24,27	2	
	Öğretmen	24,46	2	
	Halk	70,72	2	
	Öğrenci	Ortaokul	33	1
		Lise	33	1
		Üniversite	33	1
	Çocuk	34,46,49,59	4	
	Yetişkin	46	1	
	Yazar	25,47	2	
	Toplam		28	
Kurum/ medya aracı	Bilgisayar	88	1	
	Gazete	5,13,30,47,75	5	
	İnternet siteleri	5,13	2	
	TV kuruluşları	9,10,11,13,21,63,65,75,88	9	
	Radyo	10,30,65	3	
	Haber	66	1	
	Sinema	66	1	
	Dergi	30,47,75	3	
	RTÜK	26,48	2	
	Toplam		27	
Diğer	Tüm paydaşlar	3,6,29,32,53,55,58,60,61,64,69,71,79,83,84,89	16	
	Medya ile ilgilenen/muhatap olanlar	4	1	
	Sosyal medya sahip ve takipçiler	9,10,22,35,51,85	6	
	Medya patronları	20,34,39,87	4	
	Yanlış kullananlar	54	1	
	İçerik üretenler	56,68	2	
	Toplam		30	
İlişkisiz		19,36,38,40,42,43,50,52,62,67,76,78,80	13	
Boş		1,7,8,16,17,18,23,28,37,44,45,73,74,76, 77,81,86	17	

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının eğitim alması gereken medya paydaşlarına ait cevapları *Birey* (f:28), *Kurum/Medya Aracı* (f: 27) ve *Diğer* (f: 30) kategorileri altında toplanmıştır. Bununla beraber bu soruya ilişkisiz cevap veren ve cevap vermeyen öğretmen adayları da bulunmaktadır. *Birey* kategorisi altında aile bireyleri, gençler, anne, baba, öğretmen, halk, farklı seviyelerdeki öğrenciler, çocuk, yetişkin

ve yazar ifadeleri yer alırken; *Kurum/Medya Aracı* kategorisi altında ise bilgisayar, gazete, internet siteleri, TV kuruluşları, radyo, haber, sinema, dergi ve RTÜK ifadeleri bulunmaktadır. Diğer kategorisinin önemli bir kısmını ise tüm paydaşlar ifadesinin oluşturduğu görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının tüm medya paydaşlarına eğitim verilmesi gerektiği konusunda büyük uzlaşma sağladıkları söylenebilir. Öğretmen adaylarının eğitim verilmesi gereken medya paydaşlarına yönelik görüşleri şu şekildedir;

- *En alttan en üste medyayı kullanan, yararlanan, özellikle sektör olarak yararlanan her kesime eğitim verilmelidir. (K.79)*
- *Halka öncelikle bu konuda eğitim verilmelidir. Sonrasında da genç nesile eğitim verilmelidir. Medya kullanılırken düzgün bilinçlendirilmelidir ki halkımız da genç nesil de gereğince kullanabilsin. (K.72)*
- *Genel olarak herkes uyarılmalı, eğitilmeli. Ayrıca program yapımcılarının akıllı işaretleri gerçekten anlamına uygun şekilde vermesi sağlanmalıdır. (K.71)*
- *Medyanın daha çok içerik üreten kısımlarına bilgi verilmelidir. (K.68)*
- *Sosyal medya üzerinden paylaşım yapanlara özellikle eğitim verilmelidir bence. ... (K. 51)*

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının ilk ve ortaokul öğretim programlarında yer alan medya okuryazarlığı becerisinin ne zaman ve hangi ders bağlamında kazandırılması gerektiği ile ilgili sorulara verdikleri cevaplara ait analizler ise Tablo 5’te verilmiştir.

Sınıf Eğitimi Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlığı Becerisinin Ne Zaman ve Hangi Ders Kapsamında Verilmesi Gerektiğine Yönelik Düşünceleri

Tablo 5. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı eğitiminin ne zaman ve nasıl verilmesi gerektiğine yönelik cevapları

Kategori	Tema	Öğretmen adayı kodu	f
Zaman	Her aşamada	1,2,3,4,13	5
	Sınıftan itibaren	13,22,35,42,46,63,65,66,76,78,79,80	12
	Sınıftan itibaren	57	1
	ya da 4. Sınıftan itibaren	60	1
	Sınıftan itibaren	31,33,44,47,54,56,81	7
	İlkokulda	4,23,24,27,30,36,62,67,70,82,84	11
	Ortaokulda	11	1
Ders	Tüm dersler	4,13,23,29,31,32,40,44,49	9
	Sosyal bilgiler	5,6,8,9,12,14,15,17,22,25,26,33,35, 36,39,43,45,50,52,55,56,61,64,68,69, 72,73,76,77,78,79,81,82,83,84,85,87	37
	Hayat bilgisi	6,8,9,12,15,17,22,26,32,35,36,43,50,63,65,73,82,84	18
	Türkçe	7,35,36,43,50,55,65	7
	Matematik	36	1
	Fen ve teknoloji	36,43	2
	Resim	36,36	2
	Müzik	36	1
	Bilgisayar	51	1
	Uygun derslerde	2	1
	Tek başına bir ders olmalı	11,21,27,34,41,46,47,48,53,54,58,59,60,66,71,74,86,88,89	19
	İlişkısiz/boş	16,18,19,20,28,37,38	7

Tablo 5 incelendiğinde, sınıf eğitimi öğretmen adayları medya okuryazarlığı becerisinin ilkokulda (f:11) ve hatta 1. sınıftan (f: 12) itibaren kazandırılması gereken bir beceri olarak gördükleri söylenebilir. Bununla beraber bu becerinin her aşamada, farklı sınıf seviyelerinde ve ortaokulda kazandırılması gerektiğini ifade eden öğretmen adayları da bulunmaktadır. Medya okuryazarlığı becerisinin kazandırılması gereken ders ile ilgili düşünceleri incelendiğinde ise öğretmen adaylarının önemli bir kısmının (f:37) sosyal bilgiler dersini ifade ettiği görülmektedir. Ayrıca hayat bilgisi dersi kapsamında bu eğitimin verilmesi gerektiğini düşünen öğretmen adayı (f:18) sayısı da dikkat çekerken, diğer derslerin isimleri de farklı frekanslarla öğretmen adayları tarafından dile getirilmiştir. Medya okuryazarlığının başlı başına bir ders olarak verilmesi gerektiğini düşünen öğretmen adayları (f:19) da önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı eğitiminin ne zaman ve nasıl verilmesi gerektiğine yönelik görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

- *Medya okuryazarlığı çağımız çocuklarını düşündüğümüz zaman ilkokuldan itibaren doğru medya kullanımı konusunda verilmelidir. (K.67)*

- *Tek başına bir ders olarak da verilebilir. Çünkü bazı aileler çocuklarına televizyon saatlerini kısıtlamıyorlar, çocuklar istedikleri kanalları izliyorlar, bu da çocuğun gelişmesi için kötü. 1. Sınıftan itibaren bu ders düzenli verilmelidir. (K. 66).*
- *Bence ilkokulda verilmelidir. (E.62)*
- *Bence artık 1. Sınıftan itibaren verilmeli ve her sene olmalı. İlkokulda hayat bilgisi ve Türkçe dersinde verilebilir. Lise ve ortaokulda ise medya okuryazarlığı dersi ayrı olabilir. (K.65)*
- *Sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere diğer derslerde de az da olsa verilmelidir. Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren pek çok medya uyarıcısıyla karşı karşıya, o yüzden en temelden verilmeli...(K. 61).*

Sınıf Eğitimi Öğretmen Adaylarının Akıllı İşaretlere Yönelik Algıları

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının akıllı işaretlere yönelik algılarına ait analizler ise Tablo 6 ve Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 6. Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının akıllı işaretlerin genel tanımına ait cevaplarının sınıf cinsiyete göre dağılımı

Cevap	Cinsiyet	f	%
Doğru	Kadın	22	25
	Erkek	7	8
Toplam		29	33
Kısmen doğru	Kadın	35	39
	Erkek	13	15
Toplam		48	54
Yanlış	Kadın	3	3
	Erkek	5	6
Toplam		8	9
Boş	Kadın	2	2
	Erkek	2	2
		4	4
Genel Toplam		89	100

Tablo 6 incelendiğinde sınıf eğitim öğretmen adaylarının önemli bir bölümünün akıllı işaretlere ait yaptıkları tanımın kısmen doğru (f: 48) seviyesinde kaldığı, doğru cevap verenlerin (f: 22) ise yanlış cevap verenlere (f: 8) göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak akıllı işaretlere ait herhangi bir tanım yapmayan öğretmen adaylarının da olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının görselleri verilen sembollerin isimlerini doğru cevaplamalarına ilişkin veriler ise Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Sınıf öğretmeni adaylarının akıllı sembollerin her birine ilişkin doğru cevaplarının dağılımı

Sembol	f	%
Genel izleyici	69	76
7 yaş ve üzeri	89	100
13 yaş ve üzeri	89	100
18 yaş ve üzeri	88	99
Şiddet/korku	89	100
Cinsellik	77	87
Olumsuz davranış	67	75

Öğretmen adaylarının akıllı işaretleri doğru tanımlama durumları incelendiğinde, 7 yaş ve üzeri ile 13 yaş ve üzeri sembolleri tüm öğretmen adayları tarafından doğru ifade edilirken 18 yaş ve üzeri sembolü ise bir öğretmen adayı tarafından doğru açıklanamamıştır. Bununla beraber, öğretmen adayları tarafından en az bilinen sembol, olumsuz davranış sembolü ile genel izleyici kitlesi sembolüdür. En belirgin sembollerden biri olan genel izleyici kitlesinin frekansının düşük olmasının gerekçesi olarak öğretmen adaylarının bu sembol için farklı ifadeler kullanmaları gösterilebilir. Ailece izlenebilir (f:12), aileye uygun (f:5) ve aile (f:2) ifadeler, öğretmen adaylarının genel izleyici kitlesi sembolünü ifade etmek için kullandıkları ifadelerden en yüksek frekansa sahip olanlardır. Bu sembol için kullanılan diğer ifadeler ise genel aile, her yaş grubu için uygun, herkes izleyebilir, tüm seyirciler, geniş aile kitlesi ifadeleridir. Öğretmen adaylarının akıllı işaretlere ait verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğretmen adaylarının genel olarak akıllı işaretlere ait bilgilerinin büyük oranda doğru olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara ait araştırmanın sonuçlarına yer verilmiş, alan yazında yer alan ilgili çalışmalar ile ilişkilendirilerek önerilerde bulunulmuştur. Sınıf eğitimi öğretmen adayları, medya ile ilgili 11 farklı kategori altında toplamda 71 metafor üretmişlerdir. Bu kategoriler şunlardır; Geniş Etki Alanı/Kapsayıcılık, Değişkenlik, Yönlendiricilik/Etkileycilik, Hem Yararlı Hem Zararlı, Bilgilendirici ve Haber Kaynağı Olarak Medya, Farklılık/Çeşitlilik, Bağımlılık/Çekim Gücü, Bilinmezlik, Yararlılık, Zararlılık ve Diğer. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar incelendiğinde, medyanın hem olumlu hem olumsuz özelliklerini ifade ettikleri, medyanın çok farklı özelliklerine vurgu yaptıkları görülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu ile alanyazında benzer bulgulara sahip çalışmalar mevcuttur. Erdem, Alkan ve Erdem (2017), öğretmen adaylarının “sosyal medya” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının arkadaş”, “virüs”, “sigara”, “su”, “uyuşturucu”, “oyun” gibi farklı metaforlar ürettiklerini ve sosyal medya kavramını tek bir boyutla düşünemeyeceğini belirlemişlerdir. Ayrıca, öğretmen adaylarının sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanırken bağımlılık kavramına da vurgu yapmış olmaları bu çalışmada da öğretmen adaylarının ifade ettikleri medyanın olumsuz özellikleri ile örtüşmektedir.

Fidan'ın (2014), çalışmasında da öğretmen adaylarının teknoloji ve sosyal ağ kavramlarına ilişkin ürettikleri metaforlar incelenmiş ve teknoloji ile 8 kategoride 82 farklı metafor, sosyal ağ kavramı ile ilgili ise 9 kategoride 108 farklı metafor geliştirdikleri belirlenmiştir. Teknoloji kavramına ilişkin öğretmen adayları tarafından en çok, sırasıyla “çocuk”, “su”, “insan” ve “hayat” metaforları; sosyal ağ kavramına ilişkin ise en çok, sırasıyla “bataklık”, “dil” ve “mektup” metaforları geliştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca teknoloji kavramına ilişkin metaforların “gelişen-değişen” kategorisinde, sosyal ağ kavramının ise “iletişim” kategorisinde daha fazla yer aldığı görülmüş olup, bu kavramlara bakış açılarının olumlu kategorilerde yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da olduğu gibi öğretmen adaylarının medya okuryazarı bireye yönelik metaforik algılarının incelendiği bir başka çalışma (Arslan Cansever, 2013) sonucunda da öğretmen adaylarının 8 farklı kategoride 70 geçerli metafor ürettikleri görülmüştür.

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının eğitim alması gereken medya paydaşlarına ait cevapları Birey, Kurum/Medya Aracı ve Diğer kategorileri altında kategorilendirilmiştir. Ancak öğretmen adaylarının tüm medya paydaşlarına eğitim verilmesi gerektiği konusunda büyük uzlaşa sağladıkları söylenebilir. Bununla beraber aile, öğretmen, öğrenci, çocuk, genç ve tüm medya patronlarının da eğitim alması gerektiğini düşünen öğretmen adayları belirlenmiştir.

Sınıf eğitimi öğretmen adayları, medya okuryazarlığı becerisinin ilkökulda ve hatta 1. Sınıftan itibaren kazandırılması gereken bir beceri olarak gördükleri belirlenmiştir. Bununla beraber bu becerinin her aşamada, farklı sınıf seviyelerinde ve ortaokulda kazandırılması gerektiğini ifade eden öğretmen adayları da bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı becerisinin kazandırılması gereken ders ile ilgili düşünceleri incelendiğinde ise öğretmen adaylarının önemli bir kısmının sosyal bilgiler dersini ifade ettiği görülmektedir. Ayrıca hayat bilgisi dersi kapsamında bu eğitimin verilmesi gerektiğini düşünen öğretmen adayları sayısı da dikkat çekerken, diğer derslerin isimleri de farklı frekanslarla öğretmen adayları tarafından dile getirilmiştir. Medya okuryazarlığının başlı başına bir ders olarak verilmesi gerektiğini düşünen öğretmen adayları da önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Arhan ve Yavuz'un (2016), çalışmasında Genel Lise, Anadolu Lisesi, Hazırlık Sınıfı Bulunan Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Spor Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgelerinde medya okuryazarlığı adı altında herhangi bir ders yer almadığını tespit etmiş olması, örgün eğitim kapsamında eğitim gören bu yaş düzeyi öğrencilerine medya okuryazarlığı dersinin okutulmamasını büyük bir eksiklik olarak ifade etmiş olması, öğretmen adaylarının her sınıf düzeyinde medya okuryazarlığı dersine yer verilmesi gerekliliği görüşlerini destekler niteliktedir. Ayrıca bu çalışma sonucunda vurgulanan bir başka husus ise; Medya okuryazarlığı dersinin, ortaokullarda sadece seçmeli bir ders olarak yer almaması, 1.sınıf düzeyinden 12.sınıf düzeyine kadar bütün sınıflarda diğer derslerle ilişkilendirilerek işlenmesi gerekliliği de yine öğretmen adaylarının görüşlerini desteklemektedir. Kansızoğlu'nun (2016) Türkçe

öğretmeni adaylarının “Medya Okuryazarlığı” dersine yönelik görüşlerini belirleme amacı ile yürüttüğü çalışmasının sonuçlarından biri de öğretmen adaylarının tamamının medya okuryazarlığı dersini Türkçe öğretmenliği lisans programlarında yer almasını istemeleridir. Bu sonuç, araştırmada öğretmen adayları tarafından her aşamada medya okuryazarlığı dersinin olması gerekliliği ifadesi ile örtüşmektedir.

Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının akıllı işaretlere ait verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğretmen adaylarının genel olarak akıllı işaretlere ait yaptıkları tanımın kısmen doğru seviyesinde kaldığı, doğru cevap verenlerin ise yanlış cevap verenlere (f: 8) göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak akıllı işaretlere ait herhangi bir tanım yapmayan öğretmen adaylarının da olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının görselleri verilen sembollerin isimlerini cevaplama durumları incelendiğinde, 7 yaş ve üzeri ile 13 yaş ve üzeri sembollerinin tüm öğretmen adayları tarafından doğru ifade edildiği, 18 yaş ve üzeri sembolünün ise bir öğretmen adayı tarafından doğru açıklanamadığı tespit edilmiştir. Bununla beraber, öğretmen adayları tarafından en az bilinen sembol; olumsuz davranış sembolü ile genel izleyici kitlesi sembolüdür. En belirgin sembollerden biri olan genel izleyici kitlesinin frekansının düşük olmasının gerekçesi olarak öğretmen adaylarının bu sembol için farklı ifadeler kullanmaları gösterilebilir. Alan yazında akıllı işaretler ile ilgili yapılmış sınırlı sayıdaki çalışmaların sonuçları, bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. İspir ve İspir (2008), ebeveynlerin yaş ve içerik temelli program dereceleme sembolleri hakkındaki farkındalık ve bu sembolleri kullanım düzeyi belirlemeye çalıştığı araştırma bulguları incelendiğinde ebeveynlerin, olumsuz örnek oluşturabilecek davranış anlamına gelen sembol dışındaki sembollerin anlamlarını bildiklerini, ebeveynlerin semboller hakkında yeterli düzeyde farkındalığa sahip olduklarını, ebeveynlerin akıllı işaretler sistemini tanıdıklarını tespit etmişlerdir. Akıllı işaretler ile ilgili yapılan bir başka çalışma ise Banko, İlhan ve Şallı (2017) tarafından 3-6 yaş arası çocuğu olan annelerin akıllı sembolleri bilme ve kullanma düzeyleri ile çocuklarını televizyonun zararlı etkilerinden nasıl koruduklarını tespit etmek amacı ile yürütülmüştür. Araştırma bulgularında, katılımcıların ‘olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar’ sembolü dışındaki sembolleri genellikle bildikleri, katılımcıların akıllı sembolleri kullanma ve çocuklarını yönlendirme düzeylerinin de genellikle yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Annelerin genel izleyici, 7 yaş ve üstü, 13 yaş ve üstü, 18 yaş ve üstü, cinsellik, şiddet ve korku sembollerini bilme düzeyleri oldukça yüksek iken, olumsuz örnek oluşturabilecek davranış anlamına gelen sembolü bilme düzeyleri düşük olması bu çalışma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Bununla beraber RTÜK tarafından yürütülmüş çalışmalardan biri olan Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması’nda (2006) ise katılımcılara akıllı sembollerin anlamlarını bilip bilmedikleri sorulduğunda katılımcıların %87’sinin “genel izleyici”, %80.1’inin korku-şiddet sembollerini bildiği, %39.4’ünün ise olumsuz örnek işaretini tanıdığı tespit edilmiş olması da araştırma ile ortak sonuçlara ulaşılan bir başka çalışma olarak ifade edilebilir. Ayrıca, RTÜK tarafından yapılan bir diğer araştırmada (2006) da katılımcı ailelerin %56’sı çocuğunun izleyeceği programı belirlerken akıllı işaretleri kullanırken, %22.8’i program seçimlerinde akıllı işaretleri dikkate almadıklarını ifade etmiş olmaları ailelerin bu konuda farkındalığa sahip

olduklarını ortaya koymaktadır (Özonur, 2016). Ancak Belviranlı ve diğerleri'nin (2008) annelerle yaptığı araştırmada ise annelerin akıllı işaretleri yeteri kadar bilmediği ve bu işaretlerden yeterince faydalanmadıklarının tespit edilmiş olmasının bu araştırma bulguları ile örtüşmediği söylenebilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak sunulan öneriler aşağıda yer almaktadır.

- Medya okuryazarlığı dersinin okul öncesinden lisans düzeyine kadar her sınıf seviyesinde gerek disiplinler arası yaklaşımla gerekse ayrı bir ders olarak verilmesi için gerekli işbirlikleri yapılmalıdır.
- MEB, RTÜK ve üniversitelerin eğitim fakülteleri ile iletişim fakülteleri arasında sürdürülebilir işbirlikleri yapılarak içerik üretimi, kullanımı ve materyal desteği sağlanmalıdır.
- Fakülte yönetimlerinin yönlendirmesiyle öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye yönelik teorik ve uygulamalı etkinlikler geliştirilmelidir.
- Seçmeli bir ders olan medya okuryazarlığı dersi sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinde zorunlu dersler arasına alınabilir.
- Bu çalışma, bir eğitim fakültesinin sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adayları ile sınırlıdır, bu sebeple çalışma grubu ve veri toplama aracı çeşitlendirilerek ülke genelinde öğretmen adaylarının medya okuryazarlığının belirlenerek alan yazına katkı sunulabilir.
- Akıllı sembollerle ilgili veliler, öğretmen adayları ve farklı seviyelerdeki öğrencilerin farkındalıklarının artmasını sağlayacak çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Akşit, F. ve Dönmez, B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin medyayı kullanmaya yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi "akademia"*, 2 (1), 32-46.
- Altun, A. (2009). Eğitim bilim açısından seçmeli medya okuryazarlığı dersi programına eleştirel bir yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3) 97-109.
- Arhan, S. ve Yavuz, İ. (2016). Medya okuryazarlığı dersine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı politikaları. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 95-110.
- Arslan Canseveri, B. (2013). Turkish teacher candidates' perceptions of the "media literate individual" through metaphors. *International Journal of Scientific Research in Education*, 6 (2), 204-213.
- Bağlı, M. T. (2004). Medya okuryazarlığı hareketinde yedi büyük tartışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37(1), 122-140.
- Banko, Ç., İlhan, T. ve Şallı, F. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinin televizyonda akıllı sembol kullanımı ve çocuklarını televizyondan koruma yöntemleri. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 45-59. <http://dx.doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720171114>

- Bawden, D. (2001). Information and digital literacies: A review of concepts. *The Journal of Documentation*, 57(2), 218-259.
- Belviranlı, S., Ceritoğlu, K., Bilgin, Ç., Bayraktar, F., Bulut, H., Vaizoğlu, S.A. ve Güler, Ç. (2008). Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7(3), 191-198.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Denzin, N. K. and Lincoln, Y. S. (2005). *The sage handbook of qualitative research*. (Third Edition). Sage Publications.
- Deveci, H. ve Çengelci, T. (2008). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından medya okuryazarlığına bir bakış. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 25-43.
- Elitok Kesici, A. ve Kızılkaya, A. (2016). Medya okuryazarlığı dersine ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6 (2), 174-189.
- Erdem, A., Alkan, M.F. ve Erdem, Ş. (2017). Öğretmen adaylarının sosyal medya kavramına ilişkin algıları. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 5, 169-179.
- Fidan, M. (2014). Öğretmen adaylarının teknoloji ve sosyal ağ kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *The Journal of Academic Social Science Studies- International Journal of Social Science*, 25-1, 483-496. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2229>
- Galician, M.L. (2004). Introduction: High time for “dis-illusioning” Ourselves and our media: Media Literacy in the 21st century, Part II: Strategies for general public. *American Behavioral Scientist*, 48(2), 143 – 151.
- Hendrix, M. (1998). Media literacy, *The English Journal*, 87(4).
- İnal, K. (2009). *Medya okuryazarlığı el kitabı*. Ankara: Ütopya.
- İspir, N.B. ve İspir, B. (2008). Televizyon programı içeriği dereceleme sembollerinin kullanımı ve ebeveyn yönlendirmesi, *Selçuk İletişim*, 5 (3), 176-183.
- Kansızoğlu, H.B. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının medya okuryazarlığı dersine yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(2), 469-486. <http://dx.doi.org/10.17051/io.2016.43360>
- Karaman, K. M. ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 798-808.
- Kurt, A.A. ve Kürüm D. (2010). Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme arasındaki ilişki: kavramsal bir bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 20-34.
- Özad, B.E.(2007). Medya okuryazarlığı ve yetişkinlerin öğrenmesi. Türkoğlu, N. ve Cinman Şimşek, M. (Ed.) *Medya Okuryazarlığı*. Kalemus Yayınları
- Özonur, D. (2016). Televizyon programlarını sınıflandırma sistemleri “akıllı işaretler” ne işe yarar?. *Global Media Journal*, 6 (12), 214-234.
- Radyo ve Televizyon İzleme Kurulu (2006). İlköğretim Çağı Çocukları İçin Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması. https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/userfiles/files/ilkogretim_cagindaki_cocuklarin_tv_aliskanliklari.pdf

- Radyo ve Televizyon İzleme Kurulu (2012). Medya Okuryazarlığı Dersi Araştırması. <https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/userfiles/files/moyyy.pdf>
- TDK. (2020). Türk dil kurumu sözlükleri. <http://sozluk.gov.tr/> adresinden 03.06. 2020 tarihinde edinilmiştir.
- Tekinalp, Ş. (2007). Avrupa Birliği'nde, Amerika'da ve Türkiye'de çocukların zararlı yayınlardan korunması için alınan önlemler ve medya okuryazarlığı. *Journal of Istanbul Kültür University*, 3, 1-12.
- Thoman, E. ve Jolls T. (2008). *21. Yüzyıl okuryazarlığı*. (Cevat Elma ve Alper Kesten, Çev.) Ekinoks Yayınları.
- TÜİK (2020). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-) adresinden 01.12. 2020 tarihinde edinilmiştir.
- Tüzel, S. ve Tok, M. (2013). Öğretmen adaylarının dijital yazma becerilerinin incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 101(5), 577-596.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Seçkin Yayınevi.